

DÜNYADA VE BİZDE ÇOCUK YAZINININ GELİŞMESİNE TOPLU BİR BAKIŞ

A. FERHAN OĞUZKAN

İNGİLTERE'DE

Bağımsız bir çocuk edebiyatı hareketinin başlaması ve gelişmesi doğrultusunda ilk bilinçli girişimlere sahne olan ülke İngiltere'dir. Gerçekten, İngilizler bu konuda yalnız ulusal balatlarından, çocuk şarkı ve tekerlemelerinden yararlanmakla yetinmemişler, çocuğun toplum içinde değişen durumuna göre çocuk yayınlarını da sürekli biçimde geliştirmişlerdir.

İlk çocuk kitapları

Başlangıçta, İngiltere'de çocuk kitaplarına ve ders dışı okuma etkinliklerine karşı birtakım olumsuz tepkilerin görüldüğünü belirtmek gerekir. Örneğin, Hugh Rhodes 1545'te yayımlanan *Book of Nurture* (Eğitim Kitabı) adlı eserinde ana-babalara çocuklarına yapmacık hayvan hikâyeleri, boş fantaziler ve sudan hikâyeler vb. eserleri okutmamalarını tavsiye ediyordu. O sıralarda Püritenler de Rhodes'un bu düşüncelerini paylaşmakta idiler. Bununla birlikte, birçok din adamı ve öğretmenlerin şiddetli eleştirilerine rağmen ülkede çocukları göz önünde tutarak hazırlanan heyecan verici kitapçıkların yayımı giderek artmıştır. Bu, sanat bakımından zayıf ve resimleme açısından zevksiz kitaplar "Robin Hood", "Jack the Giant-Killer" ve "Tom Thumb" gibi halk arasında çok tutulan hikâyelerden bazı bölümleri içeriyordu.

İngiltere'de XVI. ve XVII. yüzyıllarda çocukların en çok okudukları eserlerin başında Aesop'un "fabl"leri geliyordu. Bugün bir çocuk kitabı sayılmayan, fakat XVIII. yüzyılın başlarına değin İngiliz çocuklarının ellerinden düşürmedikleri bir başka eser, çeşitli hikâye ve fabl'leri içeren *Gesta Romanorum* adlı bir kitaptı. Yeryüzünün bilinmeyen köşelerinin bulunuşu amacıyla yapılan yolculukları anlatan gezi ve serüven kitaplarının da bu çağlarda küçük okurların ilgisini çektiği anlaşılmaktadır. Örneğin, Richard Nakluyt'un *Voyages* (Geziler'i) buna örnek gösterilebilir.

İngiltere'de "chapbooks" adıyla anılan ilk çocuk kitaplarının XVII. yüzyılda ortaya çıktığı ve XVIII. yüzyılda ülke çapında yaygınlaştığı bilinmektedir. Oylum bakımından 16-64 sayfa arasında değişen ve çok ucuza satılan bu kitaplardan bir bölümü ABD'ye de götürülmüş ve orada da çoğaltılmıştır. Bu ilk çocuk kitaplarında çok eski çağlara ilişkin efsaneler, ortaçağ hikâyeleri ve peri masallarından parçalar yer almaktaydı. Bu kitapları çıkaranların yararlandıkları kaynaklardan biri ve en önemlisi, Antoine Gallard'ın 1704-12 yılları arasında Fransızcaya çevirmiş olduğu "Binbir Gece Masalları" idi. Bu masallardan birçoğu, örneğin "Ali Baba ve Kırk Haramiler", "Alâattin ve Lâmbası", "Gemici Simbad" gibi masallar hemen İngilizceye çevrilerek çocuklar için küçük kitaplar halinde yayımlanmıştı.

XVII. yüzyılda eğlendirici ve dinlendirici kitapların yanında, çocukların aynı zamanda önemli sayılan belli ahlak ilke ve kurallarını öğrenmelerine yardımcı olmak amacını güden birtakım eserlerin de yayımına başlandığı ilgiyi çekmektedir. Bu tür girişimlerin asıl amacı, küçük çoc-